

"לבנינה של תורה"

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי ראש הישיבה - הרב ברוך ויזר

תורה פרטית ותורה כללית

ובגלות⁴? אם נבין מה גרם לחורבן, נדע גם מה צריך להיות התיקון, כפי שניסח זאת הרב צבי יהודה זצ"ל⁵:

"מכאן הננו למדים על מה אבדה הארץ, ומתוך כך על מה תקום הארץ".

הגמ' מבארת ששאלה זו ששאל ירמיהו, "על מה אבדה הארץ", נשאלה לנביאים ולחכמים ולא ידעו לפרנסה, עד שפרשה הקב"ה בעצמו. מתוך כך שהחכמים והנביאים לא ידעו להשיב "על מה אבדה הארץ", משמע שגלום כאן עניין עמוק מאוד שאינו נראה לעיניים ואף אינו נגלה לעיני הנבואה ולעיני החכמה, אלא רק לבעל המחשבות - ליודע מחשבות לבדו, הוא ריבונו של עולם. הוא שהודיענו כאן ששורש העניין של החורבן והגלות הוא עמוק בתוך נפשו של עם ישראל. קלקול נפשי רוחני עמוק שעניינו ברכת התורה. קלקול שדירדר את כל עם ישראל לתוצאה נוראית של חורבן, של אבידת הארץ, של גלות ישראל מארצם. הבנת עומק העניין שגילו חז"ל נדרש לבניין האומה בארץ ישראל ובפרט בזמננו אנו, כדברי הרצ"ה לעיל.

וצריך להבין את עומק ברכת התורה, "שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"? מהו העניין המקופל בתוך המילים הללו שמתוך גדלותו הוביל לחורבן? לא כתוב כאן שהחורבן בא על שעבדו ע"ז, או חטאו בגילוי עריות?! הם למדו תורה, כמו שהגמ' מבארת שם, אך לא בירכו בתורה תחילה.

ירמיהו הנביא שואל בספרו¹:

"מי-האיש החכם ויבן את-
זאת ואשר דבר פי-ה' אליו ויגדה על-
מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי
עבר?"

הנביא ירמיהו שואל שאלה גדולה, האם אפשר להסביר מה גרם לחורבן ארץ ישראל, מה גרם לעם ישראל לגלות? האם החכם יכול לענות לשאלה? האם הוא אשר דיבר פי ה' אליו - יכול לומר "על מה אבדה הארץ נצתה במדבר מבלי עובר"? ועונה:

"ויאמר ה' על-עזבם את-
תורתו אשר נתתי לפניהם ולא-שמעו
בקולי ולא-הלכו בה".

שלא ברכו בתורה תחילה:

הגמ' במסכת נדרים² עוסקת בבירור דברי ירמיהו אלו:

"מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב: ויאמר ה' על עזבם את תורתו וגו'. היינו לא שמעו בקולי, היינו לא הלכו בה. אמר רב יהודה, אמר רב, שאין מברכין בתורה תחלה"³.

הגמ' מבארת שהתשובה לשאלה זו שנתן הקב"ה, היא לא על עצם עזיבת התורה, אלא על "שאינ מברכין בתורה תחלה". יש להבין מה כל כך חשוב בברכה זו שמפני שלא בירכו בה תחילה נענשו עם ישראל בחורבן

⁴ קושי זה שייך אף לרמב"ן שבהשגותיו לספר המצוות לרמב"ם מונה ברכה זו כמצוות עשה: "מצוה ט"ו - שנצטוינו להודות לשמו יתברך בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתנו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו".
⁵ לנתיבות ישראל כרך א', עמ' קס"ו.

¹ פרק ט', פס' י"א-י"ב.

² דף פ"א ע"א. וכן במסכת בבא מציעא דף פ"ה.

³ נדרים דף פ"א ע"א.

ניתנה ליחידים, אף לא לאבותינו הקדושים. לא אנחנו קבענו תורתנו, אלא ריבוננו של עולם נתנה לנו בחסדו הגדול משום שאנחנו עם ישראל. הקדושה שלנו היא עצמית, היא קדומה ואיננה נובעת מהתורה. תורת ה' ניתנה לנו מתוקף קדושתנו, על פי הבחירה הא-לקית. וברכת התורה מבליטה נקודה זו.

•• ••

"הַצְמֵאוּן לְהַבְלֵעַ כָּל־
בְּרוּחַ יִשְׂרָאֵל צָרִיךְ
הוּא לְהַתְגַּבֵּר. לְחֹשֶׁב
יִשְׂרָאֵלִיּוֹת, לְחַרְגֵּישׁ
יִשְׂרָאֵלִיּוֹת, לְחִיּוֹת
חַיִּים יִשְׂרָאֵלִיִּים,
לְרְאוֹת בְּשִׂמְחַת
יִשְׂרָאֵל, זֵאת הִיא
מְגִמָּה עֲמֻקָּה גְבוּהָה
וְרַחְבָּהּ, מְלֵאָה טֵל
חַיִּים שֶׁל קִדְשׁ,
מְבַדֵּלֶת מִרְגֵּשׁ
דְּגֻמְתָּהּ אֶצֶל אֲמוֹת -
הָעוֹלָם"

•• ••

חשוב מאוד לגשת לברכת התורה וללימוד התורה מתוך התבוננות, מהי התורה בעבורנו, ומהו היחס המוביל אותנו ללומדה?

צריך לזכור ולהפנים היטב, שהבחירה בעם ישראל איננה מותנת בקבלת התורה. הבחירה בעם ישראל היא בחירה עצמית, שעל גב בחירה זו ניתנה התורה, לנו, לעם ישראל. ומתוך הבנה מעמיקה זו, "תקום הארץ".

עריבות התורה בפינו:

מתוך כך מתבארים דברי הרב זצ"ל ביאורות התורה¹⁰, המנסה לברר תשובה לשאלה, מדוע לאנשים רבים התורה איננה מתוקה? דיברנו פה פעמים רבות על ערבות התורה, על הבקשה "והערב נא ה' א-לקנו את דברי תורתך בפינו" ואעפ"כ רבים לא זוכים לדבר זה, ועל כך הוא עונה:

"מיעוט מתיקות נעימת התורה בא מחסרון בטבע הישראלי של הנשמה, שצריכין לתקנה עיין תשובה מכוונת לחסרון זה. וכיון

מורנו ורבינו הרב צבי יהודה, היה משנן באוזנו עשרות פעמים יסוד גדול, המובא במאמר "לדרכה של תורה" בספרו הנפלא 'לנתיבות ישראל'⁶. חז"ל ביארו שכוונת הפסוק "וַיֹּאמֶר ה' עַל-עֲזֹבְכֶם אֶת-תּוֹרָתִי" היינו שהחורבן בא משום שלא בירכו בתורה תחילה. ובדברי חז"ל אלו טמונה אמיתתה של תורה, וזה לשון הרצ"ה:

"זוהי דרך אמיתתה של תורה, - התפיסה⁷ עם הברכה בה תחלה ועל-פי מטבע הברכה הזאת שלפניה, את היותה נתונה לנו מאת ד' מתוך אשר בחר בנו מכל העמים; מתוך הופעת קדשת עצמיותנו הצבורית, מתוך השראת שכינתו על פלנו כאחד⁸, בהוציאו אותנו מבית-עבדים ממצרים, ובקרבו אותנו לפני הר סיני. אם משנים ממטבע הברכה של התורה, ובאים לעסק בה שלא על-פי הברכה שלפניה, שלא מתוך אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים, מהפכים את צורות השפעתה ומסלפים את תפיסתה הנתונה, כמה גדולה הסכנה וכמה נוראה האחריות!"

ננסה לבאר את הדברים, לאחוז בסנסיני דבריו ולראות מה אפשר לקחת מכאן אלינו.

נתינת התורה לישראל נובעת מתוך הערך הכללי של נשמת האומה. מתוך ראייה זו לומדים תורה בעם ישראל. אדם הלומד תורה בקדושה, אך מתוך ראייה פרטית ולא מתוך ראייתה של תורה המתבטאת בברכת התורה, אין לימודו שלם ואין זו הדרכת של חז"ל המובאת בגמ' בנדרים.

המהר"ל בספרו תפארת ישראל⁹ שואל מדוע התורה לא ניתנה לאבות? ומשיב שהתורה לא יכלה להינתן אלא כאשר נוצר עם. כאשר נבנית ציבוריות, "עצמיותנו הצבורית". התורה שאנו לומדים בביהמ"ד היא לא תורתם של יחידים. התורה לא

⁶ שם, עמ' קס"ז.

⁷ היינו של התורה.

⁸ "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלֶכֶם לִפְנֵי ה' אֶל-לְחֵיכֶם רְאִשֵׁיכֶם שְׂבִטֵיכֶם וְקַנְיֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם מִלֵּאִישׁ יִשְׂרָאֵל", כל הנשמות.

⁹ פרק י"ז.

¹⁰ פרק ז' סעיף ד'. פסקה זו מובאת אף בספר אורות התשובה, פרק י"ד, סעיף כ"ו.

יותר למהות עם ישראל, לטבע הרוחני של עם ישראל. לאומיות לא קיימת אצל אומות העולם. אין שם אידיאל קודש פנימי. לאומיות, היא דביקות בערכים כלליים לאומיים. וכאשר לומדים בהרגשים ורצונות אלו, חוזרת מתיקות התורה להופיע.

חשוב ללמוד את התורה מתוך הקישור הנכון, בערכים הללו ובסדר הנכון. שורש החורבן נבע מנקודה זו עד כדי כך שאפילו הנביאים והחכמים לא הצליחו לעמוד על עומק העניין, לא הבינו שהחורבן נבע מפני שלא ברכו בתורה תחילה ומפני שלא ניגשו לתורה באופן הראוי. פלוני הלומד תורה בבית מדרש של ישיבת הכותל או בכל בית מדרש אחר, לומד תורה כפרט בתוך כלל, יחיד המחובר עם עם ישראל. זו לא תורה פרטית שלו, הוא לא מעוניין להיות תלמיד חכם לעצמו, אלא תלמיד חכם לעמו. כאשר לא למדו תורה כחלק מכלל עם ישראל, פגעו בנשמת האומה. המצב לא יכול היה להתמשך בצורתו המקולקלת.

אדם מישראל שרוצה ללמוד תורה צריך לזכור שישוד התורה הוא החיבור עם כנסת ישראל. הפרט הלומד, לומד מתוך חלקו ומתוך שייכותו לעם ישראל. קיבלנו תורה בהר סיני מתוך אותה שליחות א-לקית של עם ישראל, של אברהם אבינו ההולך וקורא בשם ה'. מתוך הכרת תפקידנו בעולם בדרכו של אברהם אבינו. זהו יסוד התורה, והיחיד המשיך עצמו לכלל ישראל מכח יסוד זה, שייך הוא אל מתן תורה.

נחבר הבנה זו אל בית המדרש, ונגלה דבר נפלא שטמון פה.

תורה שלומדים אותה מתוך מבט זה, אינה יכולה להיות תורה פרטית. באופן זה, אכפת לאדם מהתורה של חברו לספסל הלימודים. אכפת לו מהתורה של החברותא שלו. אכפת לו מהתורה של בחור הצעיר ממנו. אכפת לו מהתורה של יהודי בעם ישראל. ואין זה דרך מקרה. שהרי הוא עצמו משתייך לאותה נשמה גדולה של עם ישראל. החיבור שלו ושל החבר שלו זה אותו חיבור. הוא ערב לאותה תורה של החבר שלו. ראייה פרטית עלולה להביא לחורבן, חלילה. חשוב לרצות להצליח יותר, ללמוד יותר, לדעת, להעמיק ולהבין יותר, אך אל לאדם להישאר בראייה פרטית. ראייה אמיתית של תורה

שנותנים את הדעת לתקן את החסרון מיד חוזר האור העליון של הטבע הקדוש של הנשמה לְרַח, וחוזרת מתיקות התורה להתחיל להגלותי.

הצלחת הלימוד, הצלחת הרגשת נעימות הלימוד, מותנית וקשורה בקשר ישיר לטבע האומה הישראלית. וטבע האומה הישראלית הוא הדביקות באומה. כאשר דבקים באומה דבקים גם בתורה ובאמצעות דביקות זו זוכים לגילוי אורותיה של השכינה.

מהו יהודי:

ישנו קטע נפלא באורות¹¹:

"הצמאון להבלע פלו ברוח
ישאל צריך הוא להתגבר. לחשב
ישאליות, להרגיש ישאליות,
לחיות חיים ישאליים, לראות
בשמחת ישאל, זאת היא מנגמה
עמקה גבוהה ורחבה, מלאה טל
חיים של קדש, מבדלת מרגש
דגממה אצל אמות-העולם, שרפוד
בהרבה שנאת הבריות ורשעה בלא
איזאל קדש פנימי. ה צ מ א ו ן
ל ר ו ת ה א מ ה צ מ א ו ן
הוא לד', לאור תורה,
לישר, לחכמה, ולכל טוב
ונעלה".

מחוץ לכותלי בית המדרש עוסקים כל כך הרבה בשאלה, מה זה להיות ישראלי, מה זה להיות יהודי. להיות ישראלי זה "לחשוב ישראליות", לנשום ישראליות. להיות ישראלי זה הדבקות באומה, לחיות בצמאון. גם אם אדם לא זוכה לשתות אך הוא צמא, הוא כבר עומד במדרגה מסויימת. אם הוא צמא מן השמיים ישקוהו, אך צריך להבין למה הוא צריך להיות צמא, ולמה הוא צריך לשאוף. זהו טבע הנשמה הישראלית. כמו שראינו באורות התורה.

הצלחתנו בלימוד התורה תלויה גם בדבר זה. לימוד מתוך הרגשה שאנו חלק מהאומה. לימוד מתוך רצון להשתייך ולהתחבר יותר לנשמת האומה. להתחבר

¹¹ אורות ישראל פרק ג'.

היא ראייה מתוך ערבות לכלל ישראל. התורה של החבר שלי, היא גם התורה שלי ולכן אני אחראי אף על התורה שלו. התורה ירדה לעולם בזכות עם ישראל, בזכות בחור זה היושב לידי שהוא חלק מכלל האומה. לפעמים כשחושבים איך להתקדם ולהתעלות, שוכחים את היושב לצדנו.

כשמתבוננים בזה, ממילא רוצים לזכות לאחרים. רוצים ללמוד חברותא עם חלש מאתנו, צעיר או גדול מאתנו. אכפת לנו מתורת השני, אכפת לנו מהתורה של עם ישראל.

כל אדם שואל את עצמו בשלב מסוים בחייו, מה הוא יעשה בחיים שלו? מה הוא רוצה לעשות כשיהיה גדול? אדם שלא שואל זאת הוא לא בסדר. אדם צריך לשאול את עצמו את השאלות. אנו לא מדלגים על השאלות, אנו שואלים ומחפשים תשובות. כאשר אדם שואל את עצמו את השאלה הזו מתוך ראיית עצמו כחלק מכלל, הוא יבחר בחלק התורה שהיא הדרך לגילוי נשמתו של עם ישראל, היא הדרך לקיום עם ישראל והיא הדרך לבניין עם ישראל לעד, כפי שכתב הרב צבי יהודה. אדם זה יכול לגור בירושלים, ויכול להיות שבאופן זמני הוא גר בניו יורק. בכל מקום בו יהודי נמצא בעולם הוא שייך אל הנשמה הכללית הזו של עם ישראל. התורה שלנו צריכה להיות אחראית על התורה של בחור בניו יורק, והתורה של בחור בניו יורק צריכה להיות אחראית על התורה של בחור באוסטרליה. התורה ניתנה לכל עם ישראל באשר הוא. כולנו חלק מנשמת התורה וכולנו שייכים לגילוי רוח ה' בעולם. מתוך כך, אמר הרב צבי יהודה, תקום הארץ. כמו שנחרבה בחסרון זה כך תשוב ותבנה כנסת ישראל בשלמות העניין בארץ חייה, היא ארץ ישראל.

